

Har ennå mareritt

De hadde rett til å hundse, slå, voldta og urinere på ham, syntes de. Werner Thiermanns far var tysk.

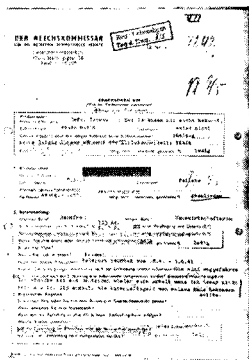
Av Tone Martha Sødal
Vårt Land, Molde

SELV idag våkner han av sitt eget skrik. En glovarm sommerdag 1947 blir femårige Werner sperrt inne i et grisehus på Østlandet sammen med en liten pike – den andre tyskerungen på barnehjemmet. «Det er i hus som dette slike svin som dere hører hjemme!» hveser bestyrerinnen og låser døren. Stanken er kvalmende og heten ikke til å holde ut. I flere timer gråter og hamrer to barn på døra, men ingen kommer. Så tas grisene ut. Ikke for ungenes skyld. Men «for at grisene skal få trekke frisk luft etter å ha delt rom med krapyl som dere».

Langt mot kveld blir de hentet. Da har den lille piken nesten mistet bevisstheten. «Fy, som det alltid stinker av dere tyskerbarn!» husker Thiermann at bestyrerinnen sier. De to barna blir lagt i en balje med salmiakk og vann. Skrubbet med piassavakost. Og sendt i seng uten aftensmat.

Jeg får ennå brekninger av salmiakk. Jeg liker ikke varme innlandsomre. Og mørke, stengte rom klarer jeg ikke, sier Thiermann i dag. Det er gått over femti år siden den dagen.

De siste dagene er de såkalte tyskerungene igjen kommet på medienes dagsorden. Det er arkiver og dokumenter som er vekk. Er-

Werner Thiermann har Lebensbornnummer 1242. Etternavn: Ukjent.

statningsmillioner brukt til helt andre ting. Rasehygieniske diagnoser fra fremstående psykiatere og offentlig utvalg.

Skriker i søvne

Men det er Werner Thiermann og ni tusen andre menneskers liv det handler om. Thiermann som ennå plages av mareritt om grisehuset, om urinerings ydmykelser og om voldtekt. Og alt det andre. «Han ligger og skriker når han sover. Men det har han gjort i alle år. Det er jeg vant til», sier Thiermanns engelskfødte kone Mary.

De to bor nå i Farstad, ytterst i havgapet utenfor Molde. De serverer kaffe og Marieljekaks. Han drikker svart kaffe og snakker om fornødelserne. Han har milde trekk over munnen.

– Kona mi er god, hu. Da jeg møtte henne var jeg veldig snar til å fortelle om herkomsten. Jeg glemmer aldri hva hun sa:

«Var faren din tysk? Ja, og hva så?»

– Akkurat det samme sa forel-

■ 9 000 «tyskerunger» ble stemplet som genetisk defekte av et offentlig utvalg etter krigen.

fakta

■ Kirken mente disse barna vanskelig kunne «tas opp i det norske folkelegeme» og rådet offentligheten til å skille dem fra sine mødre.

■ De ble alle frarøvet den økonomiske kompensasjonen Tyskland utbetalte til Norge etter krigen.

■ Riksarkivet har konkludert med at arkivene fra en rekke barnehjem de har bodd på er svært mangelfulle.

■ Uten dokumentasjon har de ikke etter dagens lovverk rett på billighetserstatning fra staten.

■ Mange av tyskerungene forteller om systematisk trakassering, vold, voldtekt og andre tenkelige og utenkelige overgrep. (Vårt Land)

drene hennes også. Det syntes jeg var så rart. Men det var godt, sier Thiermann.

Eller kanskje skal vi nøye oss med navnet Werner. For det fungete som både for- og etternavn helt til han var fjorten år og skulde konfirmeres. «Gode nordmenn» forsøkte inntendig å få ham fra å velge et tysk klingende etternavn. De støttet seg på en uttalelse fra Justisdepartementet i 1946 som anmodet om å radere bort «ariske» navn fra befolkningen.

– Men det ville jeg ikke. Jeg kan ikke late som om ikke faren min er tysk, sier Werner.

Møtte veggen

Etter at han ble uforetrygdet for ti år siden har han brukt mesteparten av tiden sin til å lete i fortiden. Han har skrevet brev, ringt norske og tyske myndigheter, gravd og mast. Han har funnet noen papirer. Krysskoblet opplysninger. Men har møtt veggen. Har funnet en tysk grav i nærheten av Dresden som han tror er farens. Han vet det ikke sikkert; moren nektet å snakke om det.

Men han tror navnet på faren finnes et sted i Norge. For moren fikk penger fra Terboven til å set-

– Jeg merker det selv: En blir ikke dus med framtida før en kjenner Thiermann.

te ham bort, viser papirene.

– Det jeg lurer på, er hvorfor jeg ikke kunne få bli med til Tyskland? Jeg kunne ha fått bli med, fortalte mamma. Det hadde vært mye bedre. Her i Norge vil jeg alltid være brennemerket, sier Werner, som i løpet av de siste årene har hjulpet mellom seks og sju hundre andre tyskerunger i Norge i arbeidet med å finne sine tyske fedre.

Annonse i Korsets Seier

I 1947 eller 1948 «ga» slekta lille Werner bort – gjennom en annonse i pinsebevegelsens magasin Korsets Seier. Et noe eldre ektepar i Østerdalen svarte på annonsen, og ga ham et hjem. Da hadde han bodd på

fra slekta. Han forteller at en av de voksne mannlige slektningene brukte å skyve ansiktet hans inn i sin egen bakende – for han slapp luft.

Han husker også at fosterfaren leste høyt fra Bibelen mens han slo med bjelkevisten. «Mors holdt fortene hans fast: «Den man elsker, tukter man.»

– De mente det godt, tror Werner i dag.

Han fikk ikke lov til å være sammen med de andre guttene.

– Men jeg snek meg unna gården for å leke, drøyde dagen så lenge som mulig, visste at jeg fikk ris når jeg kom hjem. Jeg fikk jo ris uansett. Jeg kan le av det nå. Men jeg gjorde ikke det da, egentlig.

I dag holder Werner seg langt unna Østerdalen og Gausdal. Minnene er vonde.

– Jeg har jo ikke spurt om å bli født. Har aldri bedt om å få gjøre opp den krigsgeira. Jeg skjønte ikke den gangen hvorfor jeg ble behandlet sånn av alle, sier han.

Og forteller om den gangen han ble dyttet gjennom et vindu og måtte bruke alle sparepengene til et nytt. Om at alle de nitten kronene han hadde spart gikk med.

Og om at læreren dro ham etter

Dette kan være hans fars grav. Stenen i nærheten av Dresden er et av de få sporene Werner har etter sin tyske far. FOTO: WERNER THIERMANN

Werner Thiermann da han var ett år og åtte måneder gammel, fotografert på Lillehammer.

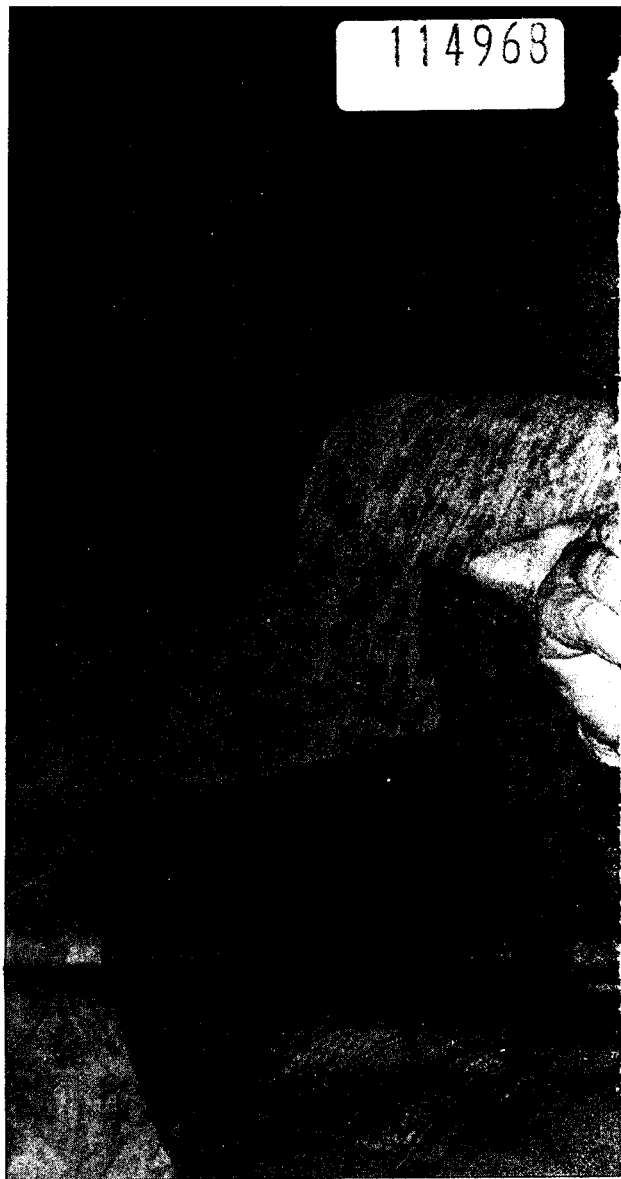
FOTO: PRIVAT

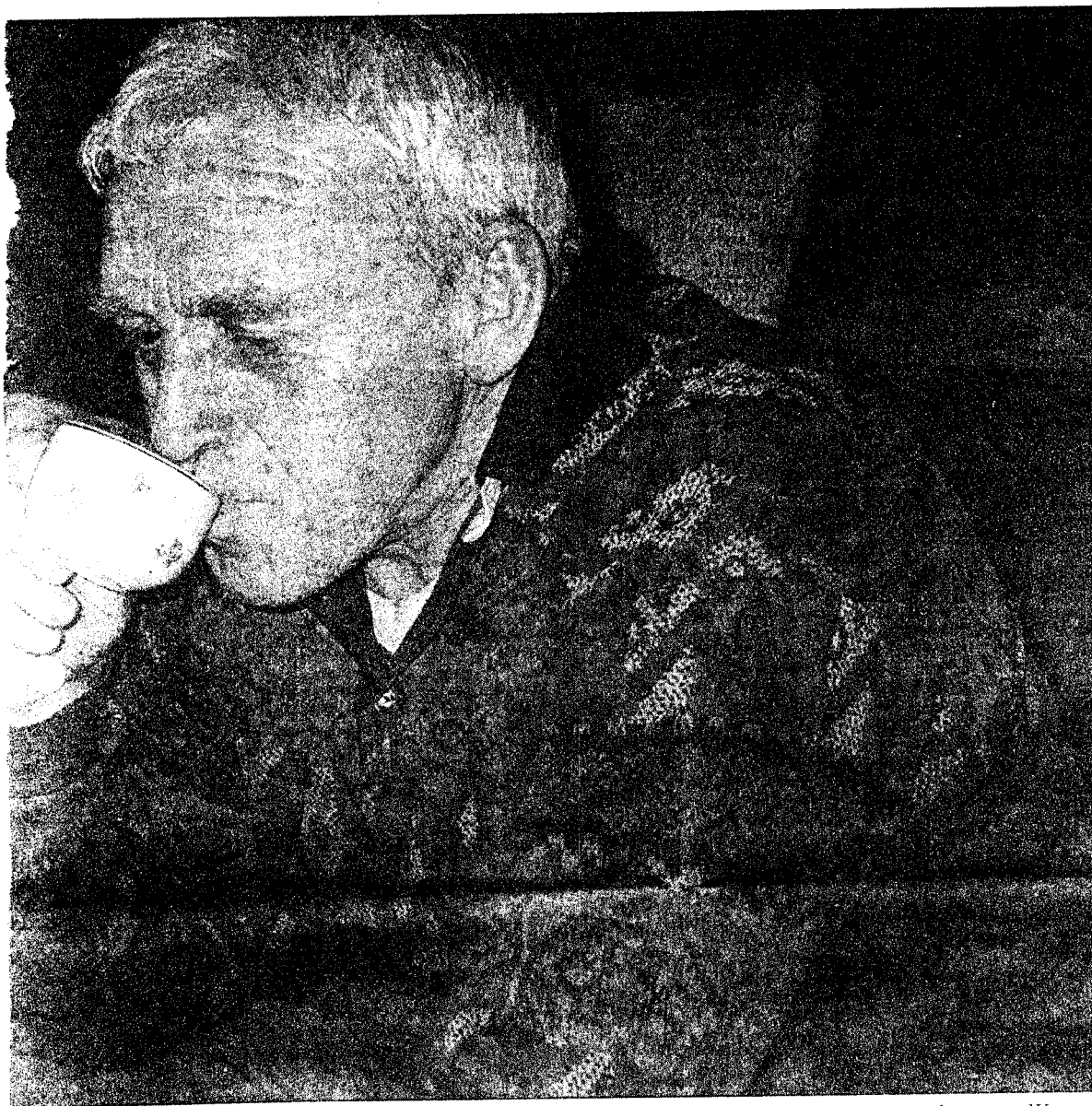

Werners mor var seterjente i Gudbrandsdalen somrene før krigen.

FOTO: PRIVAT

114968

fortida. Jeg skulle så gjerne vite mer. For mye er svart, bare noen av episodene er brent fast i hukommelsen, sier «tyskerungen» Werner
FOTO: TONE MARTHA SØDAL

oret gjennom hele bygda på yttersiden av 17. mai-toget.
– Jeg, mitt null, hadde møtt opp sammen med de andre i klassen. Det skulle jeg ikke ha gjort.

Hemmelighetene

– Det er jo over nå. Det er ikke noe å gjøre med det. Men jeg lurte på hvorfor det ikke kan få komme frem i lyset? Hvorfor kan ikke folk få vite alle de forferdelige historiene, de mørke hemmelighetene?

ne? Jeg vet om mange som hadde det mye verre enn jeg. De har problemer med nervene.

– Jeg merker det selv: En blir ikke dus med framtida for en kjenner fortida. Jeg skulle så gjerne vite mer. For mye er svart, bare noen av episodene er brent fast i hukommelsen. Det er viktig at vi kommer til bunns i dette, det er så mange uklarheter. Mange av oss oppsøker Taperforeningen. Men jeg synes egentlig det er for galt at

vi skal henvises dit. For jeg foler meg ikke som en taper.

Werner Thiermann ønsker seg en offentlig granskningskommisjon. Der det vites under ed.

– Hoderulling hjelper ingen. Men noen av disse folkene lever ennå. Og en en beklagelse hadde ikke vært av veien, sier han.

– Jeg håper litt på han KrF-eren. At vi kan appellere litt til kristen-folket. Mary leser i Bibelen. Men jeg holder meg utenfor det der. Jeg

tror ikke på noen kjærlig Gud

– Hva er det verste?

– Det verste er å ikke vite om jeg er akseptert som menneske. Noen er sånn at de kan diskutere og krangle. Jeg er veldig forsiktig med det. Jeg må være helt hundre prosent sikker på at det er riktig det jeg kommer med, sånn ingen kommer og sier at «Det var feil, men hva annet kan vi vente fra en sånn en som deg?» Det er jeg redd for.

Stemplet av eksperter som «asosiale psykopater»

«Blant mødrene er det uforholdsmessig mange svakt begavede, og også en del asosiale psykopater - delvis endog likefram sinnssyke. Det er en risiko for at dette arvelige anlegget skal gi utslag hos avkommet.»

(Uttalelse fra overlege Ødegård, i Krigsbarnutvalgets innstilling)

«Hva arvestoffet angår, må en i tilfelle anta at den letferdige mors kromosomer er de minst heldige i blandingen. Disse mødrene vil med full rett betraktes, og bli betraktet, som utskudd. De vil alltid være mindre egnet til å beskytte barn, omgi det med kjærlighet og prege dets utvikling, enn kvinner flest.»

(Fra Krigsbarnutvalgets innstilling)

«Disse defekte barn vil etter all sannsynlighetsberegning i fremtiden koste oss betydelige summer til forsorg på forskjellig vis, til fengselsopphold osv. Ingen må tro at de arvemessig mindreverdige barn ved godt steli kan bli verdifulle medborgere. En kan like godt håpe på at rotene i kjelleren i tidens fylde skal utvikle seg til villagriser.»

Dr. Johan Riis i Lofotposten 10. juli 1945

«Folk flest syne å legge stor vekt på den påstand at det tyske arvestoff er så dominerende at disse barna vil komme til å representere et lite ønskelig marsjerende innslag i folket, flest mulig må sendes til Tyskland (...) Resultatet vil bli at barna for en stor del vil bli en latent «femte Kolonne» som under visse vilkår vil kunne skape komplikasjoner på mange måter.»

(Fra Krigsbarnutvalgets innstilling)

«Det må være et ledende prinsipp at barna bevisst og systematisk ledes bort fra sin fortid. For at det skal holdes oppsikt med dem må det selvsagt føres registre, men disse bør være hemmelig innen den institusjonen som skal holde oppsikten.»

(Fra Krigsbarnutvalgets innstilling)

– «Tyskerungene» bør få en granskningskommisjon

Av Tone Martha Sødal
Vårt Land

HØYREREPRESENTANT Bjørn Hernæs i Justiskomiteen ønsker en offentlig granskning av tyskerungenes skjebne. Også Arbeiderpartiets Olav Akselsen vil ta opp denne saken i partigruppen.

– Jeg tror ikke vi kommer utenom en offentlig granskningskommisjon. Jeg ser ingen annen egnet måte. Tiden er inne; historiene er groteske og må frem i lyset mens ofrene ennå lever. At situasjonen i årene etter krigen fortonet seg

annerledes for datidens norske samfunnsaktører, gjør ikke de faktiske overgrepene mindre rystende, sier Hernæs til Vårt Land.

Jødene

Han mener det ikke er unaturlig å trekke en parallell til jødene krav om erstatning.

– At det gjaldt barn gjør det ekstra ille. At vi nå vet at arkivene er mangelfulle er ingen grunn til å la være å ta det opp. Dette kan ikke bare feies under teppet.

Hernæs presiserer at denne saken ikke er diskutert i partigrup-

pen, og at han uttaler seg på egne vegne. Men han varsler at han vil ta saken opp i Høyres stortingsgruppe, samt med Sosialkomiteen.

Han mener Stortinget i første omgang må ta opp det såkalte Krigsbarnutvalgets innstilling til behandling. Dette var et utvalg oppnevnt av Sosialdepartementet 7. juli 1945, som med medisinsk ekspertise i 1947 konkluderte med at tyskerunger var genetisk defekte.

Deretter ønsker han å oppfordre «tyskerungene» om å melde seg for å fortelle sin historie. Han men-

ner prosessen vil bli en modenhetsprøve for det norske folk.

– Det vil vise seg om vi er villige til å ta inn over oss denne uretten, sier han.

Lære av fortiden

Også Akselsen er opptatt av denne saken.

– Målet må være å få frem mest mulig av sannheten. Ikke bare av hensyn til de som ble rammet, men også fordi det er av stor betydning at vi alle trekker lærdom av fortiden. Hele samfunnet har et ansvar for de lidelser helt uskyld-

dige ofre er blitt påført, sier Akselsen til Vårt Land.

Fylkesmann Kåre Willoch har flere ganger engasjert seg i tyskerungenes skjebne.

– Jeg var klar over at det skjedde overgrep mot barn i etterkrigstiden, men jeg var ikke klar over det enorme omfanget eller hvor grove overgrepene var. Dette er et veldig trist kapittel i norsk historie. Overgrepene er en del av vår historie som vi ikke bør feie under teppet. Samfunnet har et ansvar, sa Willoch til NTB nylig.